

מושגים ואנשים חשובים מודרניזם

Maurice Schlesinger – אחראי על עיתון פריזאי, היה היחיד שקיבל את הכתבות של וגנר, וגנר כתב מאמרים ארוכים ומפרסם אותם בעיתון.

Gesamtkunstwerk – יצירת אמנות כוללת שמשלבת מוזיקה, שירה, דרמה, מחול ועיצוב, כפי שמיושם באופרה טבעת הניבלונג.

Versemelodie – עיקרון שהרעיון שמוזיקה זורמת באופן טבעי מהטקסט, שהמלודיה משתלבת עם הדיבור הדרמטי.

Stabreim - מילה גרמנית עתיקה לאליטרציה.

Tonsprache - שפת הצלילים – שימוש בצלילים, הרמוניות ומלודיות לביטוי רגשות ורעיונות, כמו שפה מדוברת, בלי צורך במשקל או חריזה.

Grundmotiv\ Leitmotiv – היסוד המלודי: רעיונות מוטיביים קצרים המזוהים עם דמות, חפץ, מצב דרמטי או רגשי ומופיעים במוזיקה בכל פעם שהמצב הזה מוזכר.

Unendliche Melodie – מגנינה בלתי פוסקת.

Vorspiel - קטע התזמורתי הפותח את האופרה, עוד לפני עליית המסך או תחילת העלילה. לדוגמא: פתיח טריסטן ואיזולדה.

Liebestod - מוות האהבה, שבו אהבה מגיעה לשיאה או להתגשמות דרך המוות, כמו בסיום טריסטן ואיזולדה.

Das Kunstwerk der Zukunft – חיבור תיאורטי שבו וגנר טוען שהאמנות של זמנו הפכה ראוותנית ומנוכרת, ומציע שבאופרה של העתיד כל האמנויות ישתלבו יחד.

Oper und Drama – חיבור חשוב של וגנר שטוען שהאופרה המסורתית זנחה את הדרמה למען הוירטואוזיות, והעתיד שייך לאופרה המאוחדת שבה מוזיקה, שירה ודרמה פועלים בהרמוניה מושלמת.

Das Judentum in der Musik – חיבור מפורסם מאת וגנר שפורסם בעילום שם, מאמר אנטישמי שבו תוקף את נוכחותם והשפעתם של יהודים בעולם המוזיקה הגרמנית.

Ludwig Andreas Feuerbach - פילוסוף גרמני שהשפיע רבות על וגנר, במיוחד בתחום האתאיזם והאנתרופוסופיה, וכתב מספר חיבורים חשובים.

אופרות של וגנר: Lohengrin, Tannhäuser, Rienzi, The Flying Dutchman

Der Ring des Nibelungen - טבעת הניבלונג, מחזור של ארבע אופרות של וגנר, שמספר סיפור מיתי על כוח, אהבה, חמדנות וגאולה.

Das Rheingold – "זהב הריין" - האופרה הראשונה בטבעת הניבלונג, בעולם מיתולוגי של אלים, ענקים וגמדים, שסיפורו מתמקד בזהב שבנהר הריין.

Die Walküre – "הוולקירה" האופרה השנייה בטבעת הניבלונג, שמתארת את אהבתם האסורה של זיגמונד וזיגלינדה.

Siegfried – "זיגפריד" - האופרה השלישית בטבעת הניבלונג, המסמלת את לידתו של הגיבור והתבגרותו הרוחנית והאנושית.

Die Götterdämmerung – "דמדומי האלים" האופרה הרביעית והאחרונה בטבעת הניבלונג, שבה העולם הישן של האלים נחרב וכל הסיפורים והקללות מגיעים לקטסטרופה, וממנה נולד עולם חדש.

Arthur Schopenhauer - פילוסוף גרמני פסימי, שטען שהחיים חסרי משמעות והעולם נשלט על ידי כוח עיוור אחד: הרצון.

Die Welt als Wille und Vorstellung - חיבורו של ארתור שופנהאואר שטוען שהמציאות היא ייצוג של תודעתנו, ובעומקה פועל כוח עיוור אחד: הרצון, מהות העולם והאדם.

Nationalism – לאומיות, רעיון שהעם זכאי לשלטון עצמי ולקיום מדינת לאום מודרנית. דבז'אק, גלינקה, גריג, סיבליוס, מוסורסקי.

Orientalism - מוזיקה מערבית שמנסה לייצג את "המזרח", בדרך כלל באופן דמיוני או שטחי ולא אותנטי. ביזה, רימסקי קורסקוב, פוצ'יני, דביוסי, רוול.

Exoticism - שימוש במוזיקה כדי ליצור תחושה של מקום רחוק או זר.

Edgar Degas – צייר ופסל צרפתי, אימפרסיוניסט ברוחו אך ריאליסט, התמקד בתנועת בני אדם, בעיקר רקדניות בלט, נשים בסצנות יומיומיות ותיאטרון.

Claude Monet - ממייסדי האימפרסיוניזם, צייר נופים, גנים ומים עם אור משתנה. היצירה Impression, Sunrise נתנה שם לתנועה.

Camille Pissarro - צייר צרפתי, דמות אב של האימפרסיוניזם. צייר נופים כפריים, חיי יום יום ועיר מודרנית.

Pierre Auguste Renoir - צייר אימפרסיוניסטי שהתמקד בדמויות, דיוקנאות וסצנות חברתיות.

Paul Cézanne - צייר אימפרסיוניסטי. עסק בנופים, טבע דומם ודמויות תוך פירוק הצורה לצורות גאומטריות. אבי האמנות המודרנית.

Pelléas et Mélisande – אופרה סימבוליסטית מאת קלוד דביסי, שמדגישה אווירה, צבעים מוזיקליים ורגשות פנימיים על פני עלילה דרמטית מסורתית.

Charles Baudelaire - משורר צרפתי, כתב את פרחי הרע, סימבוליזם, הכניס את חיי העיר והדקדנס לשירה.

Stéphane Mallarmé - משורר צרפתי, יצר שירה מופשטת ומרומזת, סימבוליזם, הדגיש את המילה והצליל יותר מהסיפור.

Paul Verlaine - משורר צרפתי, כתב שירה לירית ומוזיקלית, סימבוליזם, ניסח את העיקרון "המוזיקה לפני הכול".

Marcel Proust - סופר צרפתי, כתב את בעקבות הזמן האבוד, מודרניזם, חקר זיכרון וזמן דרך תודעה פנימית.

James Joyce - סופר אירי, כתב את יוליסס, מודרניזם, פיתח את טכניקת זרם התודעה.

Maurice Maeterlinck – מחזאי, משורר בלגי שכתב בצרפתית, יצר דרמות פיוטיות כמו פליאס ומליזנד, סימבוליזם, הדגיש אווירה, שתיקה וגורל נסתר.

Prométhée – דמות מהמיתולוגיה היוונית שגנבה את האש מהאלים והביאה אותה לאדם. חשוב בסימבוליזם ובמודרניזם כסמל להארה רוחנית.

Le Poème du feu – פואמה סימפוטית מאת אלכסנדר סקריאבין המתארת התעוררות תודעתית באמצעות אש ואור.

Synaesthesia - תופעה שבה חוש אחד מעורר חוויה בחוש אחר, למשל שמיעת צלילים כצבע, קשורה לאימפרסיוניזם ולסימבוליזם.

Arnold Schoenberg - מלחין ומורה אוסטרי יהודי, ממייסדי האקספרסיוניזם המוזיקלי ומפתח שיטת הדודקפוניה, שהוביל מהפכה בשפה המוזיקלית של המאה ה-20.

Verklärte Nacht - יצירה קאמרית סימפונית מאת ארנולד שנברג לשישיית מיתרים, המבוססת על פואמה של ריכרד דהמל, ומשקפת מעבר מרומנטיקה מאוחרת לאקספרסיוניזם דרך הרמוניה כרומטית, מתח רגשי וסיפור דרמטי.

Erwartung - מונודרמה אקספרסיוניסטית מאת ארנולד שנברג לסופרן ותזמורת, המתארת זרם תודעה של אישה במצב נפשי קיצוני באמצעות אטונאליות, חוסר יציבות קצבית ומרקם תזמורתי חריף.

Pietro Mascagni - היה מלחין איטלקי בן הזרם הווריוזמו, שהתפרסם בעיקר בזכות האופרה *Cavalleria rusticana* שהביאה לבמה ריאליזם דרמטי ורגשות עזים.

Ruggiero Leoncavallo - היה מלחין איטלקי מזרם הווריוזמו, מחבר האופרה *Pagliacci* שהציג דרמה ריאליסטית מחיי היום עם רגשות קיצוניים ואלים, ונחשב לאחד היוצרים המרכזיים של האופרה האיטלקית בסוף המאה ה-19.

Franz Kafka - היה סופר יהודי שכתב בגרמנית, מגדולי הספרות המודרניסטית, שיצירותיו מתארות עולם אבסורדי ומנוכר שבו האדם נלכד במערכות כוח חסרות היגיון.

Alexander von Zemlinsky - היה מלחין ומנצח אוסטרי-יהודי מתקופת המעבר מרומנטיקה לאקספרסיוניזם, שיצירותיו משלבות ליריות רומנטית עם הרמוניה מודרנית ונפשיות דרמטית.

Sprechstimme - היא טכניקה וואקלית שבה מבצעים טקסט בין דיבור לשירה, עם גובה מסוים אך ללא קביעות טונאליות, נפוצה ביצירות אקספרסיוניסטיות כמו אצל שנברג.

Sprechgesang - משמעותו "שירה מדוברת" שבו הטקסט מבוצע בין דיבור לשירה, עם גובה מוזיקלי מוגדר אך חופשי בזמן ובקצב.

Sergey Diaghilev - היה מפיק אומנותי רוסי, מייסד ומנהל בלט **Ballets Russes** שקידם אמנות חדשנית ושיתופי פעולה בין מוזיקה, מחול ואמנות חזותית במאה ה-20.

Petrushka - בלט של איגור סטרווינסקי שבוצע לראשונה ב- Ballets Russes המספר את סיפורם של בובות קרקס חיות עם רגשות אנושיים, ומאופיין בהרמוניה חדשנית, מקצבים סינקופיים ותזמור צבעוני ומרשים.

Oedipus Rex - אופרה מאת איגור סטרווינסקי בליברית לטינית של ז'אן קוקטו, המבוססת על הטרגדיה של סופוקלס, ומשלבת סגנון נאו-קלאסי, מבנה דרמטי ברור ותזמור מחושב להדגשת הטקסט והדרמה.

Ars Gallica - כינוי לאידיאל של "אמנות צרפתית" המדגיש זהות לאומית צרפתית במוזיקה: אלגנטיות, בהירות, צבעוניות, בניגוד למסורת הגרמנית הכבדה והרומנטית, כפי שהוא בא לידי ביטוי אצל דביאסי.

Fin de siècle - מונח צרפתי שפירושו סוף המאה, הרגשה של מיצוי ושקיעה.

Impressionism - זרם באמנות חזותית מהמאה ה-19, המתמקד בהבעת הרושם הסובייקטיבי של הטבע והמציאות באמצעות צבע, אור ומשיכות מכחול חופשיות, תוך שבירת כללי הציור המסורתיים.

דביאסי, רימוני, סקריאבין ופורה.

Symbolism - זרם אמנותי ספרותי צרפתי מסוף המאה ה-19, המדגיש ביטוי רגשי ורוחני באמצעות סמלים ואווירה במקום תיאור ישיר של המציאות. מופיע לראשונה בחוברת שירה פרחי הרוע של שארל בודלר. דביאסי, רימוני, צ'ארל איבס, סקריאבין, פורה.

Expressionism - זרם אמנותי מתחילת המאה ה-20 המבקש לבטא רגשות פנימיים עזים של האדם באמצעות עיוות, קיצוניות ושבירת כללים – בציור ובמוזיקה. ברטוק, מאהלר, ברג, שונברג, ווברן וסקריאבין.

Primitivism - זרם המדגיש פשטות וכוח. מתבטא בקצבים חזקים, חזרות, דיסוננסים וצורות מחוספסות. סטרווינסקי, ברטוק, מאהלר.

Folklorism - זרם אמנותי הרואה בתרבויות עממיות, עתיקות או לא מערביות מקור עליון של אותנטיות והשראה, ומשלב את מאפייניהן ביצירה המודרנית. ברטוק, סטרווינסקי, מוסורסקי, צ'ייקובסקי, גריג

Verismo - זרם אופראי איטלקי מסוף המאה ה-19 המתמקד בהצגת מציאות יומיומית קשה ורגשות אנושיים קיצוניים באופן ישיר וריאליסטי. פוצ'יני.

Free atonality - סגנון מוזיקלי בראשית המאה ה-20 שבו המלחין מוותר לחלוטין על מרכז טונאלי וסולם, והצלילים נעים בחופשיות לפי הבעה ויחסים רגועים ביניהם ולא לפי חוקי טונאליות. שונברג, ברג ווברן.

Cabaret - ז'אנר תיאטרלי מוזיקלי של סוף המאה ה-19 המשלב שירים, משחק, סאטירה והומור לרוב באווירה אינטימית וקלילה של מועדון.

Also sprach Zarathustra - פואמה סימפונית של שטראוס המבוססת על ספרו של ניטשה, המתארת במסע מוזיקלי את התפתחות האדם והרעיונות של "האדם העליון".

Eulenspiegels lustige Streiche - היא פואמה סימפונית מאת ריכרד שטראוס המתארת באמצעים תזמורתיים צבעוניים ואירוניים את תעלוליו של הליצן טיל אוילנשפיגל.

Vom Musikalisch-Schönen - "על היפה במוסיקה" - חיבור אסתטי מאת אדוארד הנסליק הטוען שמהות המוזיקה היא "צורות נעות בצליל" ולא ביטוי של רגשות או סיפור חוץ מוזיקלי.

Tönend bewegte Formen - "צורות צליליות נעות" תנועת הצלילים היא התוכן של היצירה.

Das Lied von der Erde - יצירה סימפונית ווקאלית מאת גוסטב מאהלר לשני סולנים ותזמורת, המשלבת מחזור שירים ופואמה סימפונית על שירי טבע, חיים ופרידה בהשראה סינית.

Lieder eines fahrenden Gesellen - מחזור שירים מאת גוסטב מאהלר המתאר במסע רגשי פואטי את אהבתו, כאבו ונדודיו של צעיר מאוכזב.

Absolute music - מוזיקה אינסטרומנטלית שקיומה ומשמעותה נובעים אך ורק מן המבנה הצלילי שלה, ללא סיפור, טקסט או תוכן חוץ מוזיקלי.

Big band, Swing, Rock 'n' roll, Boogie-Woogie, Blues, Ragtime - כל הסגנונות האלה הם זרמים במוזיקה הפופולרית אמריקאית של המאה ה-20, שנולדו מהמסורת האפרו אמריקאית של הבלוז והג'אז ומתאפיינים בקצב, סינקופה ואלתור.

Jean Cocteau - אמן ואינטלקטואל צרפתי רב תחומי, דמות מרכזית באוונגרד של פריז, שהיה קשור במיוחד לנאו קלאסיציזם ולחוג של Les Six.

Entartete Kunst - מונח נאצי לתיאור והשמצה של אמנות מודרנית כמו אקספרסיוניזם שנחשבה בעיני המשטר כמאיימת על האידאולוגיה הגרמנית.

Serialism - שיטת הלחנה המבוססת על ארגון מוזיקלי לפי סדרות קבועות במקום טונאליות.

Dodecaphony - שיטת קומפוזיציה שפיתח שונברג, שבה כל 12 הצלילים של הסולם הכרומטי מסודרים בסדרה שווה ערך, ללא מרכז טונאלי.

Permutations - צורות שונות של אותה סדרת צלילים, המשמשות לפיתוח החומר המוזיקלי.

Inversion - היפוך של הסדרה, שבו כיוון המרווחים מתהפך.

Retrograde - נגינת הסדרה מהסוף להתחלה.

Wozzeck - אופרה אקספרסיוניסטית מאת אלבן ברג, המשתמשת במוזיקה אטונלית חופשית כדי לתאר את טראגיותו של חייל תחת לחצים חברתיים ונפשיים.

Lyrische Suite - סוויטה אורקסטראלית מאת ארנולד שונברג, המשתמשת בטכניקות אטונליות ודודקאפוניות כדי ליצור רצף צבעוני, דרמטי ולירי של קטעים אינסטרומנטליים.

Theodor Adorno - היה פילוסוף ומבקר מוזיקה גרמני, שטען שמוזיקה מודרנית כמו אטונליות משקפת את מורכבות החברה המודרנית ותורמת לחשיבה ביקורתית.

Palindrome - במוזיקה הוא רצף צלילים או מוטיב שנשמע זהה קדימה ואחורה, כאילו "הפוך כמו מראה".

Ludus Tonalis - יצירה לפסנתר של פאול הינדמיט הבנויה כפוגות ואינטרלודים בכל הסולמות, שמטרתה להציג ולבסס שפה טונאלית מודרנית במאה ה-20.

Gian Francesco Malipiero - מלחין איטלקי, מן הדמויות המרכזיות של הנאו קלאסיציזם האיטלקי, שפעל להחייאת המוזיקה האיטלקית הקדומה וכתב מוזיקה מודרנית שאינה מבוססת על צורה טונאלית אלא על חופש צורני ולירי.

Ottorino Respighi - מלחין איטלקי, מהבולטים בנאו קלאסיציזם שהתפרסם במיוחד ביצירותיו הסימפוניות הציוריות המשלבות תזמור עשיר עם השראה ממוזיקה עתיקה ואיטלקית.

Alfredo Casella - מלחין, פסנתרן ומנצח איטלקי, דמות מרכזית בנאו קלאסיציזם האיטלקי, שפעל לחידוש המוזיקה האיטלקית במאה ה-20 תוך שילוב סגנונות מודרניים צרפתיים וגרמניים עם מסורת איטלקית.

Luigi Dallapiccola - מלחין איטלקי, מן הראשונים באיטליה שאימצו את השיטה הדודקפונית של שונברג.

Erik Satie - מלחין צרפתי, דמות מפתח במעבר למודרניזם, שפיתח סגנון אנטי רומנטי פשוט, אירוני ומינימליסטי, והשפיע עמוקות על הנאו קלאסיציזם והאימפרסיוניזם.

Gnossiennes - קטעי פסנתר של אריק סאטי, ללא משקל קבוע וללא טונאליות מסורתית, היוצרים אווירה מסתורית, סטטית ואנטי רומנטית.

Les Six - קבוצה של שישה מלחינים צרפתים בהשראת אריק סאטי וז'אן קוקטו, ושאפה למוזיקה פשוטה, ישירה, קלילה ואנטי רומנטית כתגובה לאימפרסיוניזם ולוואגנריזם.

המלחינים: Georges Auric, Louis Durey, Arthur Honegger, Darius Milhaud, Francis Poulenc, Germaine Tailleferre.

Darius Milhaud – מלחין צרפתי, חבר בקבוצת Les Six, שהתפרסם בשימוש נרחב בפוליטונאליות, בקצביות חיה ובהשפעות מג'אז כחלק מאסתטיקה אנטי רומנטית ומודרניסטית.

Francis Poulenc – מלחין צרפתי, חבר בקבוצת Les Six שהתמחה במוזיקה פופולרית-לירית לפסנתר, קאמרית, ומוזיקה קתולית, ואופייני בסגנון קליל.

Neue Sachlichkeit - תנועה אמנותית גרמנית אחרי מלחמת העולם הראשונה, המדגישה ריאליזם, אובייקטיביות וחיי היום יום תוך דחיית רומנטיקה ואקספרסיוניזם.

Theodor Adorno – פילוסוף ומוזיקולוג גרמני, שחקר מוזיקה מודרנית, סריאליזם ואקספרסיוניזם, והביע ביקורת על החברה והתרבות המודרנית.

Zeitgeist – מונח גרמני שמשמעותו "רוח הזמן", כלומר האווירה, המגמות והערכים המאפיינים תקופה מסוימת בהיסטוריה.

Neo-classicism – סגנון מוזיקלי במאה ה-20 השואב השראה מהקלאסיציזם של המאה ה-18, המדגיש צורה, סדר, בהירות והרמוניה מסודרת, לעיתים בשילוב אלמנטים מודרניים. **סטרובינסקי, פאול הינדמית.**

Avant-garde – זרם אמנותי ומוזיקלי חדשני, ניסיוני ולעיתים פרובוקטיבי, השובר מסורות קיימות ומחפש רעיונות וטכניקות חדשניות.

Formalism – מונח ביקורתי, שמתייחס למוזיקה או אמנות שמדגישה צורה ומבנה על פני תוכן רעיוני או רגשי, לעיתים בשימוש כפול נגד יצירות שנחשבו "בלתי עממיות".

Gebrauchsmusik – מונח גרמני שמשמעותו "מוזיקה לשימוש", כלומר יצירות שנכתבו למטרה פונקציונלית, חינוכית או קהילתית, ולא רק להאזנה קונצרטית.

Neue Sachlichkeit – תנועה אמנותית גרמנית אחרי מלחמת העולם הראשונה, המדגישה ריאליזם, אובייקטיביות וחיי היום יום, תוך דחיית רומנטיקה ואקספרסיוניזם.

Der blau reiter – הפרש הכחול. קבוצת אמנים שפעלה בגרמניה בתחילת המאה ה-20, והדגישה ביטוי רוחני ורגשי באמצעות צבעים סמליים, צורות מופשטות והתרחקות מהמציאות החזותית.